

מסורת הש"ס

- א. שבת קמז. ב.
- ב. ירושלמי עירובין פ"ח ה"ח (בשינוי שם).
- ג. עין ירושלמי עירובין שם.
- ד. עירובין פה. א.
- ה. עין ירושלמי עירובין פ"ח ה"ג.

גרסות

הני תימני והני לא תימני
 בכת"י: החם תימני הכא
 לא תימני.
 א"מא קניא בכת"י רבים
 חסר ביטוי זה. ויש נודסים:
 א"מא קני.

לשון

אוליירין
 מקור המלה הוא ביוונית
 ὀλεῖσθαι ומשמעה:
 בלו, שומר הכגרים כפרצן.

אנשי טבריא כמי שלא יבטל ממלאכתו דמי [נחשב] שרובם היו בעלי מלאכה ועסוקים במלאכתם ומן הסתם אם הם משכימים לטמון בפסולת מבעוד יום הרי עושים זאת רק שלא לאחר למלאכתם. ומסתפקין באלונגטית מאי היא [מה היא הלכה זו] ששינוי: בשבת וביום טוב מסתמך אדם באלונגטית ומניחה בחלון של בית המרחץ ולא יתננה לאחר שמה ישכח ויסחוט ולא ימסרנה לאוליירין [בלגים] מפני שחשודין על אותו דבר, שמה יסחוט את המגבות ויתנו אותן למתרחצים האחרים. ר' שמעון אומר: אף מביאה אלונגטית בידו לתוך ביתו ואין לחשוש שמה יסחוט. ובכגון זה התייר ר' תנאי בן עקיבא. אמר רבה בר בר הונא: לא שנו היתיר זה בתקון הגזוטרטא אלא לענין למלאות מים ולהעלותם בגזוטרטא. אבל לשפוך שופכין דרך גבן זה – אסור. מתקיף לה [מקשה על כך] רב שיזבי: וכי מה בין זה לעוקה? – והני לא תימני. איכא דאמרי, אמר רבה בר בר הונא: לא תימא למלאות הוא דשרי, לשפוך אסור. אלא, לשפוך נמי שרי. אמר רב שיזבי: פשיטא! היינו עוקה! – מהו דתימא: הני תימני, והני לא תימני קא משמע לן.

אנשי טבריא כמי שלא יבטל ממלאכתו דמי. ומסתפקין באלונגטית מאי היא? דתנאי: א מסתמך אדם באלונגטית ומניחה בחלון, ולא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודין על אותו דבר. רבי שמעון אומר: אף מביאה בידו לתוך ביתו. אמר רבה בר בר הונא: לא שנו אלא למלאות, אבל לשפוך – אסור. מתקיף לה רב שיזבי: וכי מה בין זה לעוקה? – הני תימני, והני לא תימני. איכא דאמרי, אמר רבה בר בר הונא: לא תימא למלאות הוא דשרי, לשפוך אסור. אלא, לשפוך נמי שרי. אמר רב שיזבי: פשיטא! היינו עוקה! – מהו דתימא: הני תימני, והני לא תימני קא משמע לן.

א"כ שתי גזוטרטאות זו וכז'. אמר רב הונא אמר רב: לא שנו אלא בסמוכה, אבל במופלגת – עליונה מותרת. ורב לטעמיה, דאמר רב: יאין אדם אסור על חבירו דרך איר. אמר רבה אמר רבי חי'א, ורב יוסף אמר רבי אושעיא: יש גזל בשבת, וחורבה מחזיר לבעלים. הא גופא קשיא! אמרת יש גזל בשבת אלמא: קניא. וחורבה מחזיר לבעלים – אלמא: לא קניא! – הכי קאמר: יש דין גזל בשבת. כיצד – דחורבה מחזיר לבעלים.

כי הני תימני [אלה, מי העוקה יכולים לכות] והני לא תימני [ואלה] השפכים לים אינם כלים] על כן קא משמע לן [השמיע לנו] שאין לחלק.

א שנינו במשנה שתי גזוטרטאות זו מעל זו אין שואבין מאחת מהן אף שעשו לה מחיצה, אלא אם כן עירבו הגזוטרטא ביניהן. אמר רב הונא אמר רב: לא שנו שיש איסור בכך אלא בסמוכה שהיתה גזוטרטא אחת סמוכה לחברתה. אבל במופלגת אם היתה רחוקה – עליונה מותרת אם היתה בה מחיצה לעצמה. ורב לטעמיה [לשיטתו] דאמר רב: אין אדם אסור על חבירו דרך איר שכוין שהגזוטרטא התחתונה רחוקה אינה אסרת על חברתה אף שבדוחק יכולה היא להשתמש בה דרך האויר (החלל) הפנו שביניהן. אמר רבא אמר ר' חי'א, ורב יוסף אמר בשם ר' אושעיא: ישו גזל בשבת כלומר יכול להשתמש ברשותם של אחרים בשבת והרי רשות זו נקנית לו וחורבה מחזיר לבעלים כלומר, המקום כגון חורבה שהשתמש בה אינו יכול להחזיק בה לעצמו וצריך להחזירה לבעלים. ותוהים: הא גופא קשיא [ממה זו עצמה קשה] אמרת יש גזל בשבת אלמא: הא קניא [מכאן משמע שנקנה] המקום ללוקחו להשתמש בו אף שאינו שלו וחזר ואמר: חורבה מחזיר לבעלים. אלמא [מכאן] שלא קניא! ומשיבים: הכי קאמר [כך אמר, נתחזן] לא כפי שהבנו תחילה אלא יש דין גזל בשבת כלומר אף שמוש בשבת קרוי גזל. כיצד – דחורבה מחזיר לבעלים ואינו זוכה בה אף לצורך שימוש של שבת בלבד.

אנשי טבריא – נעלי ונלכיה היו. מסתמך אדם – גיוס טוב. ונשנת אס רתן נזקין וסתמך נלונגטית, ותיין מושעין שמה יסחוט. לאוליירין = נלנין. על אותו דבר – סתיטה. אף מביאה בידו – ותיין מושעין שמה ישכח ויסחוט. לא שנו – שמהילה תלויה מתרת בגזוטרטא לרנן, אלא למלכות. אבל לשפוך – שופכין נזקין תמיים – אסור, מפני שהגהר מוליך השופכין חוץ למחיצת הגזוטרטא. מה בין זה לעוקה – רתן נמתיתין: חלר שפחותה מלרנע אמות – אין שופכין לתוכה מים נשנת אלא אס כן עשו לה עוקה, נומת, מחזקת סלתיים. ותני עה: אף על פי שנתמללה העוקה ומעוד יום – שופכין לה מים נשנת, ואף על פי שהמים יולאין הימנה לרשות הרגים. החם תימני מא – המים עשויין לכולות ולהנלע נקרקע, הלכך כי שפיך – אדעתא לזינעו נדוכתייהו קא שפיך, ואי נפקי לנר – לזו מחשבתו להכי הוה, ולא נתקיימה מחשבתו שרי, דלפילו איכיון – איסור ממש לרי, דהא נרשות היסוד שפיך. אגל הכל – מידע ידוע דודאי נפקי ולא תימני. אמילו לשפוך גמי שרי – דליוה לל איכפת ליה דליפקו לנרתי. אגל חר הפחותה מלרנע אמות – ניחא ליה דליפוק לנר שלא ילכלך את חררו, הלכך נעיי עוקה, דעוקה ניחא ליה דלינלעו. בסמוכה – שאינה רחוקה ומתחתונה נמשך הכותל לרנע טפחים. ואני שמעתי: שאינה גבוהה ממה עשרה. ולא תנינו לשון הפלגה בתלמוד בגובה אלא נמשך, דמתן נמתיתין: חלנשי חר ומרפסת. ועוד: לרב, מה לי גבוהה זו נמוכה? הא חי'יה דחמר (פג, ג): ליה נשאלו ולוה צוריקה – שיהיה אסורין! ועוד, מהא מתניתא מוחזינין תיונתא לשמואל נפירקין לעיל [פד, ג]. ואי רב גופיה דקרייתו נג עשרה דהדי חוקמה, היכי מוחזינ לה? ואני דתרהל כגון דקיימן נג עשרה דהדי – חלי חושיה? עליונה מותרת – כדלמריין ולין תשימש לתחתונה נעליונה אלא דרך איר זריקת משך לרנעה טפחים, ורב לטעמיה, דחמר: אין אדם לוסר על חבירו דרך איר. יש גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים – השתא סלקא דעתך דהכי קאלור: מותר לגזול נשנת רשויות, ולהשתמש בה בחורבנו של חבירו הסמוכה לו, כי היכי דרגיל נה נחול. הוילי וסתם חורבה אין הנעלים משתמשין נה כל כך, קני לה האי ננלמו כשאר גולנים, ונעשית רשותו. וחורבה מחזיר לבעלים משמע על כרחו איסור שנת מחזירה לבעלים, ודרך להחזירה ותיין קנייה לו אלתא אסור להשתמש נה.

אנשי טבריא – נעלי ונלכיה היו. מסתמך אדם – גיוס טוב. ונשנת אס רתן נזקין וסתמך נלונגטית, ותיין מושעין שמה יסחוט. לאוליירין = נלנין. על אותו דבר – סתיטה. אף מביאה בידו – ותיין מושעין שמה ישכח ויסחוט. לא שנו – שמהילה תלויה מתרת בגזוטרטא לרנן, אלא למלכות. אבל לשפוך – שופכין נזקין תמיים – אסור, מפני שהגהר מוליך השופכין חוץ למחיצת הגזוטרטא. מה בין זה לעוקה – רתן נמתיתין: חלר שפחותה מלרנע אמות – אין שופכין לתוכה מים נשנת אלא אס כן עשו לה עוקה, נומת, מחזקת סלתיים. ותני עה: אף על פי שנתמללה העוקה ומעוד יום – שופכין לה מים נשנת, ואף על פי שהמים יולאין הימנה לרשות הרגים. החם תימני מא – המים עשויין לכולות ולהנלע נקרקע, הלכך כי שפיך – אדעתא לזינעו נדוכתייהו קא שפיך, ואי נפקי לנר – לזו מחשבתו להכי הוה, ולא נתקיימה מחשבתו שרי, דלפילו איכיון – איסור ממש לרי, דהא נרשות היסוד שפיך. אגל הכל – מידע ידוע דודאי נפקי ולא תימני. אמילו לשפוך גמי שרי – דליוה לל איכפת ליה דליפקו לנרתי. אגל חר הפחותה מלרנע אמות – ניחא ליה דליפוק לנר שלא ילכלך את חררו, הלכך נעיי עוקה, דעוקה ניחא ליה דלינלעו. בסמוכה – שאינה רחוקה ומתחתונה נמשך הכותל לרנע טפחים. ואני שמעתי: שאינה גבוהה ממה עשרה. ולא תנינו לשון הפלגה בתלמוד בגובה אלא נמשך, דמתן נמתיתין: חלנשי חר ומרפסת. ועוד: לרב, מה לי גבוהה זו נמוכה? הא חי'יה דחמר (פג, ג): ליה נשאלו ולוה צוריקה – שיהיה אסורין! ועוד, מהא מתניתא מוחזינין תיונתא לשמואל נפירקין לעיל [פד, ג]. ואי רב גופיה דקרייתו נג עשרה דהדי חוקמה, היכי מוחזינ לה? ואני דתרהל כגון דקיימן נג עשרה דהדי – חלי חושיה? עליונה מותרת – כדלמריין ולין תשימש לתחתונה נעליונה אלא דרך איר זריקת משך לרנעה טפחים, ורב לטעמיה, דחמר: אין אדם לוסר על חבירו דרך איר. יש גזל בשבת וחורבה מחזיר לבעלים – השתא סלקא דעתך דהכי קאלור: מותר לגזול נשנת רשויות, ולהשתמש בה בחורבנו של חבירו הסמוכה לו, כי היכי דרגיל נה נחול. הוילי וסתם חורבה אין הנעלים משתמשין נה כל כך, קני לה האי ננלמו כשאר גולנים, ונעשית רשותו. וחורבה מחזיר לבעלים משמע על כרחו איסור שנת מחזירה לבעלים, ודרך להחזירה ותיין קנייה לו אלתא אסור להשתמש נה.

א"כ שתי גזוטרטאות זו וכז'. אמר רב הונא אמר רב: לא שנו אלא בסמוכה, אבל במופלגת – עליונה מותרת. ורב לטעמיה, דאמר רב: יאין אדם אסור על חבירו דרך איר. אמר רבה אמר רבי חי'א, ורב יוסף אמר רבי אושעיא: יש גזל בשבת, וחורבה מחזיר לבעלים. הא גופא קשיא! אמרת יש גזל בשבת אלמא: קניא. וחורבה מחזיר לבעלים – אלמא: לא קניא! – הכי קאמר: יש דין גזל בשבת. כיצד – דחורבה מחזיר לבעלים.

כי הני תימני [אלה, מי העוקה יכולים לכות] והני לא תימני [ואלה] השפכים לים אינם כלים] על כן קא משמע לן [השמיע לנו] שאין לחלק.

א שנינו במשנה שתי גזוטרטאות זו מעל זו אין שואבין מאחת מהן אף שעשו לה מחיצה, אלא אם כן עירבו הגזוטרטא ביניהן. אמר רב הונא אמר רב: לא שנו שיש איסור בכך אלא בסמוכה שהיתה גזוטרטא אחת סמוכה לחברתה. אבל במופלגת אם היתה רחוקה – עליונה מותרת אם היתה בה מחיצה לעצמה. ורב לטעמיה [לשיטתו] דאמר רב: אין אדם אסור על חבירו דרך איר שכוין שהגזוטרטא התחתונה רחוקה אינה אסרת על חברתה אף שבדוחק יכולה היא להשתמש בה דרך האויר (החלל) הפנו שביניהן. אמר רבא אמר ר' חי'א, ורב יוסף אמר בשם ר' אושעיא: ישו גזל בשבת כלומר יכול להשתמש ברשותם של אחרים בשבת והרי רשות זו נקנית לו וחורבה מחזיר לבעלים כלומר, המקום כגון חורבה שהשתמש בה אינו יכול להחזיק בה לעצמו וצריך להחזירה לבעלים. ותוהים: הא גופא קשיא [ממה זו עצמה קשה] אמרת יש גזל בשבת אלמא: הא קניא [מכאן משמע שנקנה] המקום ללוקחו להשתמש בו אף שאינו שלו וחזר ואמר: חורבה מחזיר לבעלים. אלמא [מכאן] שלא קניא! ומשיבים: הכי קאמר [כך אמר, נתחזן] לא כפי שהבנו תחילה אלא יש דין גזל בשבת כלומר אף שמוש בשבת קרוי גזל. כיצד – דחורבה מחזיר לבעלים ואינו זוכה בה אף לצורך שימוש של שבת בלבד.

תוספות

הני תימני והני לא תימני – תימא לרבינו יצחק: בדמסכת שבת בפרק "הזורק" (ק, ב) אמרין דשופכין דספינה שדי להו אדופני דספינה, משום דכחו בכרמלית לא גזרו. ואף על גב דנפלו מיד לכרמלית. ומהאי טעמא נמי לישתרי הכא! ואפילו לישנא בתרא לא שריא לשפוך אלא משום שאינו חושש שיצאו לכרמלית, כדמירש בקונטרס. ויש לומר: דבגזוטרטא, פעמים כששופכין ממנה המים הולך מיד עד מקום שרשות הרבים מהלכת ברקק מים, והוי כמו ברשות הרבים, ולא פלוג בכל גזוטרטאות. אבל ספינה לא שכיחא לגמרי שתהלך סמוך לרקק.

אורח ההלכה

מסתפקין באלונגטית / מותר להסתמך בשבת במבנת ולהביאה בידו לביתו ולא ימסרנה לבניו שהם חשודים על הפחיתות, כדברי הנמרא. (ש"ע או"ח שא, מח)
 לשפוך נמי שרי / מותר לשפוך אל החלל שבגזוטרטא כשם שבוטרת למלאות דרך שם. ומפלו כביול כלשון שניה שבנמרא. (שם שנה, א)
 גזוטרטאות מופלגות זו מזו / היו שתי גזוטרטאות מופלגות זו מזו (כדובר במרחק של יותר מארבעה סממים) גזוטרטא עליונה מותרת ואינה נאסרת בשם התחתונה. כדברי רב. (שם סעיף ה)
 גזוטרטאות שעשו בשותפות / שתי גזוטרטאות מופכות, אם עשו לאחת מהן מחיצה בשותפות דחמיר שאיבה אסורות שתיהן עד שיערכו. ואם עשתה הגזוטרטא לעצמה – מותרת. ואפילו אין לגזוטרטא שניה, ואפילו רניעה שניה להשתמש בה (פ"ח) ואם עשו שתייה בשותפות לשתי הגזוטרטאות שוב אינו אסורות זו על זו. וכדברי רב ששת.

עיונים

יש גזל בשבת / אף שעיקר משמעות הדברים מוסכמת על הכל הרי יש חלוקים בין הפרשים בפירוש פסטיהם. יש מפרשים שיש גזל בשבת היינו שאם גזל אדם חורבה וקשה בה שינוי דרך בנין הרי היא קנייה לו לעינו שבת, ומכאן שני אמרו שמחזיר חורבה לבעלים, משמע: מחזירה כמות שהיא. ומתריצים כי הכונה היא שיש דין גזל בשבת בכלל, אבל בחורבה שלא עשה בה שינוי לא קנה ואין לו זכות בה (ר"ח) והנאונים נראה שפירשו יש גזל בשבת, שאם גזל מקום כשבת קנאו גם לעינו שבת ומשתמש בו, ומחזיר חורבה לבעלים משמע – שאם מחזיר החורבה כשבת הרי היא מותרת ושייכת להם גם לפני דיני שבת. ויש גזל בשבת, שמה שנוי בחול הרי הוא קונה גם בשבת, וחורבה מחזיר לבעלים משמעו שכשבת לענין הלכה חזרת החורבה לבעליה (ריטב"א).

יש דין גזל – דין השנת גולה נהג נזרות של שנת דמורנה מחזיר הגזילה לנעלים, ולומר להשמש בה. אמאי אסרת – הא רשותא דעליונה היל, ותחונה זו שלא כדין תשתמש בה נחול. ולפילו הכי, כיון דרגילה בה – אסרה עלה. שעשו – אותה מחילה של עליונה נשותפות. אי הכי כי עשו להם שותפות בעליונה – למי אסרי עלה. גלויי גליא דעתה – תחונה לעליונה דסלקה נפשה בשנת מניה, דהא מחילה זו אינה נעשית אלא להיתר שנת.

אמר רבה: ומותבינו אשמעתין: וכן שתי גוזטראות זו למעלה מזו וכו'. ואי אמרת יש דין גזל בשבת, אמאי אסורות? – אמר רב ששת: הכא במאי עסקינן – כגון שעשו מחיצה בשותפות. – אי הכי, כי עשו לתחונה נמי! – כיון דעשו לתחונה – גלויי גלי דעתה דאנא בהדף לא ניחא לי.

ב משנה חצר שהיא פחותה מארבע אמות, אין שופכין בתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה מחוקת סאתים מן הנקב ולמטה. בין מבחוץ בין מבפנים, אלא שמבחוץ צריך לקמור, מבפנים אין צריך לקמור. רבי אליעזר בן יעקב אומר: ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים – שופכים לתוכו מים בשבת. וחכמים אומרים: אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפוך על פי הביב, אבל שופך הוא לגג. והמים יורדין לביב. החצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות. וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו, מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה, את שעשו עוקה – מותרין, את שלא עשו עוקה – אסורין.

ג גמרא מאי טעמא? אמר רבה מפני שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום, בארבע אמות – אדם רוצה לזלפן.

ונעי לדיפקו. כדלמור גמורא: גזרה שחא יאמרו לגורו של פלוני מקלה מים בשבת. דיוטאות – עליות. והלך פחותה מלרבע אמות לפניהם, ששופכין בה מיימיהם. מקצתם – נני האחת עשו עוקה נחלה, ונני האחת לא עשו.

גמרא מאי טעמא – אהלר פחותה מלרבע אמות קלי, דמשמע: הא חרצה אמות – שרי. אדם רוצה לזלפן – שרואיה היא לזלף, להרניץ עפרה, שלא יעלה אנקה. דנימות החמה מוקמינן לה לתתיתין לקמן גמרייתא, וכיון דרולה לזלפן – אי נמי שפיד להו ונפקי, לא תתקיימא תחנתו.

אמר רבה: ומותבינו אשמעתין [ומקשים אנו בעצמנו על ההלכה שלפנינו] שהרי שנינו: וכן שתי גוזטראות זו למעלה מזו הרי זו אסרת על זב. ואי אמרת יש דין גזל בשבת, ואין אדם רשאי להשתמש ברשותו של אחר ואם השתמש לא קנה כל זכות. אם כן אמאי אסורות [מדוע אסורות] שתי הגוזטראות? הלא אין לתחונה רשות להשתמש בעליונה! אמר רב ששת: הכא במאי עסקינן [כאן במה אנו עוסקים] כגון שעשו מחיצה לעליונה בשותפות ויש זכות שותפות לבני התחונה בגוזטרא העליונה. ומקשים: אי הכי כי עשו לתחונה נמי [אם כן כאשר יעשו לתחונה מחיצה לעצמם גם כן] עדיין יהיו בני העליונה אסורים שהרי התחונים עדיין שותפים הם ואסורים! ומשיבים: כיון דעשו לתחונה – גלויי גלי דעתה דאנא בהדף לא ניחא לי [גילתה הגוזטרא התחונה את דעתה שאני אתך לא נוח לי] כלומר שעל ידי עשיית מחיצה לעצמם סילקו עצמם משותפות זו ושוב אינם אסורים.

ב משנה חצר שהיא פחותה מארבע אמות – אין שופכין בתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה מחוקת סאתים מן הנקב ולמטה. בין מבחוץ בין מבפנים, אלא שמבחוץ צריך לקמור, מבפנים אין צריך לקמור. רבי אליעזר בן יעקב אומר: ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים – שופכים לתוכו מים בשבת. וחכמים אומרים: אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפוך על פי הביב, אבל שופך הוא לגג. והמים יורדין לביב. החצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות. וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו, מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה, את שעשו עוקה – מותרין, את שלא עשו עוקה – אסורין.

החצר והאכסדרה המרפסת הפחוזה מצטרפין לארבע אמות, וכן שתי דיוטאות (דירות) זו כנגד זו באותה חצר מקצתן עשו עוקה בחצר ומקצתן לא עשו עוקה, את שעשו עוקה – מותרין לשפוך מים את שלא עשו עוקה – אסורין.

ג גמרא ושואלים: מה טעם קבעו גודל החצר בארבע אמות? אמר רבה: מפני שאדם עשוי להסתפק (להשתמש) בסאתים מים בכל יום ושעור זה בשטח של ארבע אמות – אדם רוצה לזלפן כלומר לשפוך מים על החצר שלא ירבה בה האבק, ולכן גם אם יוצאים המים מן החצר אין כונתו לכך בהכרח.

תוספות

ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים – פירש בקונטרס: בארבע אמות קים ליה שיש שיעור ליבלע סאתים מים שעשוי להסתפק בכל יום. והיינו טעמא דקאמר בגמרא גבי חצר ארבע אמות תיימו. ולפירושו נראה דאיידי בביב שיש לו ארבע על ארבע, דפחות מכאן לא תיימו, כמו גבי חצר כדפירש רש"י בגמרא, דאיוו שיעור ניתן לרחבו? ולרבינו שמואל נראה טעמא דקמירת ביב – משום חשדא, וכיון דקמור הוא ארבע אמות ברשות הרבים, הרואה מים יוצאין מן הביב – אינו סבור שיוצאין מן החצר, כיון שרחוק מן החצר ארבע אמות. ובגמרא משמע כפירוש הקונטרס, דמדמה ארבע אמות דביב לארבע אמות דחצר, דקאמר כולו: כר' אליעזר בן יעקב כו'. ולפירושו רבינו שמואל: סילון שקמור ארבע אמות ברשות הרבים שופכין בו מים בשבת, דקיימא לן: משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. אבל לפירוש הקונטרס, הדטעם משום דמילעני – אסור, דבשל עץ לא מילעני. ומיהו, אומר רבינו יצחק: דאפילו עשוי כעין רצפה של אבנים מילעני, ושרי.

אורח ההלכה

חצר ועוקה / חצר הפחותה מארבע על ארבע אמות שחיתה סמוכה לרשות הרבים אין שופכים לתוכה מים (בימות החמה) אלא אם כן עשו בה גומא המחזיקה סאתים בתוך החצר, או שעשאה מחוץ לחצר וכמה בנפשים. כמשנה. (שם שנו, א) ביב קמור / ביב קמור ארבע אמות ברשות הרבים, מותר לשפוך לתוכו מים מן החצר, אם שהמים מלחיים ממנו החוצה. כר' אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי (תוס'). (שם סעף ב) שתי דיוטות ועוקה / שתי דירות בבית שהיו פתוחות לחצר ששטחה פחות מארבע על ארבע אמות, ורק אחת מהן עשיתה עוקה. אם עירבו הדיוטות – שתיהן מותרות, ואם לא עירבו יחד, זו שעשיתה עוקה שופכת לקומה וכן הקומה יורדים המים לחצר. והשניה שלא טירבה אסורה לשפוך אף בתוך הבתים.

מסורת הש"ס

- 1. (הכסוי) ברכות ל: א.
- 2. שבת פכה, ב. עירובין ט.
- 3. גיטין לה, ב. קידושין נג, ב. מנחות מט, א.
- 4. ירושלמי עירובין פ"ח ה"ט (בש"י).

גרסות

- אמאי אסורות ככת"י: אמאי שתייהן אסורות.
- נלוי גלי דעתה דאנא בהדף לא ניחא לי ככת"י: גליא מילתא דמתחונה מלוקי נמשח.
- שופכין בתוכה ככת"י: שופכין לתוכה.
- וכן שתי דיוטאות ככת"י: וברושלמי ובמקורות: שתי דיוטאות.

לשון

- עוקה: עוקה היא ללא ספק בור ונומא, אלא שיש סבורים שעוקה היא צורה שונה של עוקה כמובן חפירה, כפרט חפירה עגולה (ערוך). ויש מפרשים עוקה כשניוני צורה של חוקה – חקוקה. מקום שעשו בו חקיקה וחפירה.

דיוטאות

- מקור המלה הוא ביתנית δειπνα שמשמעה, וכין השאר: דירה, מערכת חדרים.

עיונים

צריך לקמור / עיין ב"ש"י ובתוספות בשם הרשב"ם. ויש מוסיפים עוד שעל ידי הקמירה נעשה המקום כחורי רשות הרבים (ראב"ד) ואף שם כלא קמירה אין בו דין רשות, פכל מקום עשוי שיגדיל את החור יותר משיעורו בשנתה (מאירי). והרמב"ם אומר שעושים את הקמור רק מפני מראית העין שיראה בור זה נכדל מרשות הרבים, ובדרכי משה פירש שגמור זה נעשה כדי שלא לעשות בור פתוח ברשות הרבים.

וכן שתי דיוטאות / ברשות שונות אין "וכן" ואף מקצת הנורסים כן סבורים שהענין נמשך למה שאחריו שמקצתן עשו עוקה. ויש מפרשים שביטוי זה הוא המשך למה שלפניו שתי דיוטות שהיו בטובה שיהיו זו כנגד זו, והיתה תקרת קומה ראשונה ששטחה ארבע אמות ליד טחון שופכים בה כבצור, והמשפט השני מתחיל ב"מקצתן עשו עוקה" ור' יונתן (ערוך).

במה דברים אמורים – לרדף עוקה. שילבעו במקומן – ולא איכפת ליה לליפקו, דנללו הכי חזרו מטונפת ועומדת מפני הגשמים. אמר ליה אביי והרי שופכין – השפכין לו לניב ארוך מלה אמה, שיש בו שיעור להינלע בו. ורק אמרו רבנן נמתניתין: לא ישפוך. להכך דניב קרי שפכין סתמא, ולהכך

דחגר קרי מים, לפי שפעמים הוא מולפין. התם – בימות הגשמים למאי ניהוש? אי תשום דניחא ליה דניפקו משום קלקול חזרו. הא מקלקלא וקיימא – גשמים. אי משום שלא יאמרו – ולחסי למענד בימות החמה, אי נמי לחסי לנייר שרי ליהוק נהדיא לרשות הרבים, דמה לי נגזרו ומה לי נזרות בימות הגשמים מתקמין הן, ואמרו מי גשמים ניהו. אבל נני ניב בימות החמה, אף על גב דיש בו שיעור, ולדס רוצה שילבעו נמתקומן – איכא למיחש שמה יאמרו. מחזיק סאה – עוקה, נותנין לו רשות להסתפק ולשפוך סאה. והאי דקאמרי לעיל שופך וסנה ולינו נמנע – סניחא ליה לר' נחמן בעוקה קטנה, ושיעור מזהה קאמר תנא דנרייתא דשרי. התם למאי ניהוש לה – אי נמי לחסי למיחש סאתים – לא איכפת לן, דהא הוא גופיה לא יליף מינה חורבנה, למייר כהיכי דשרי ליה לשפוך בעוקה זו כדי לנחל לחון, הכי נמי שרי למשדינהו לנריא – דהא לא מתקומן ומשנתה, ולא ניחא ליה דליפקו מיהא, דהא חזרו מקלקלא וקיימא, ואי משום שמה יאמרו – הרואים, הרי נזרו של פלוני כו', וסניחא סאה מתכוון לכך. התם צנורות כו' – ומיהו, לכתמלה לא שכיח ליה עפי תשיעורא. אמר אביי הלכך – כיון דליכא למיחש למידי, אפילו כור וכוריים – קא שרי תנא דנרייתא, ואפילו עירבו – שתי העלויות, דליכא למיחש אי שרי להו להכי על ידי עוקא דהקא, אחי לאפוקי מחני מן הנתיים ולהורידן לתר נהדיא עד שפת העוקה נרגליהס, וקא מטלטל נחזר ולא מיערב – אפילו הכי אמרו, משום נפישא דמיא – דיג כחן ארבע סאים לשני נתיים. גיסטרא – כלי חרס שנסדק, ונתנו שס חזיו לקבל המים. ולא הויתא למשמשא אחרינא. בריכה – חרין רתב, ענין ניב שיעור לנגים. עריבה – ספינה קטנה.

גג מאה אמה – לא ישפוך, לפי שאין הגג עשוי לבלוע כלל אלא לקלח. והשופך מים עליו הריהו כשופך במישרין החוצה. תנא [שנינו] במה דברים אמורים שצריך עוקה בימות החמה, אבל בימות הגשמים – שופך ושונה ואינו נמנע. מאי טעמא [מה הטעם] אמר רבא: אדם רוצה שילבעו מים במקומם כלומר, כיון שמרובים המים בין כה וכה לא איכפת לו שהמים נבלעים בחצרו. אמר לו אביי: והרי שופכין הגשמים לביב אדם רוצה שילבעו כחוד הביב ולא יצאו החוצה ובכל זאת קתני [שנה] "לא ישפוך"! אמר לו: התם [שם] בחורף למאי ניהוש לה [למה נחשוש] אם אדם חושש משום קלקול חצרו – הא מיקלקלא וקיימא [הרי היא מקולקלת ועומדת] בשל מי הגשמים, ואם משום גזירה שמא יאמרו "צינורו של פלוני מקלח מים בשבת" ושמה יחשבו שמשקה גינתו או נושה אסור אחר – הרי סתם צינורות מקלחים הם בימות הגשמים ואין חוששים. אמר רב נחמן: בימות הגשמים עוקה מחזיק סאתים – נותנין לו סאתים. מחזיק סאה – נותנין לו סאה. בימות החמה, מחזיק סאתים – נותנין לו סאתים. מחזיק סאה – אין נותנין לו מים כל עיקר. שלא תקנו חכמים בודל זה. ומקשים: בימות החמה נמי [גם כן], מחזיק סאה נתיב ליה [ניתן לו] סאה שהרי אם יתן בו כשיעורו לא יצאו המים! ומשיבים! גזרה דלמא אחי [שמא יבוא] ליתן בו סאתים, ומקשים: אי הכי [אם כן] בימות הגשמים נמי [גם כן] ליגזור! ומשיבים: התם מאי ניהוש לה [שם מה נחשוש לה] אי משום קלקול הא מקלקלא וקיימא [אם משום קלקול הרי מקולקלת ועומדת] אי [אם] משום גזירה שמא יאמרו: "צינורו של פלוני מקלח מים" הלא סתם צינורות מקלחין הן בימות הגשמים. אמר אביי: הלכך לפי טעם זה יכול לשפוך בעוקה קטנה אפילו כור ואפילו כוריים שכיח שכל הצנורות מקלחים מים אין לחשוש.

גג מאה אמה – לא ישפוך, לפי שאין הגג עשוי לבלוע אלא לקלח, תנא: במה דברים אמורים – בימות החמה, אבל בימות הגשמים – ואינו נמנע. מאי טעמא? – אמר רבא: אדם רוצה שילבעו מים במקומן. אמר ליה אביי: והרי שופכין, דאדם רוצה שילבעו, וקתני "לא ישפוך"! אמר ליה: התם למאי ניהוש לה? אי משום קלקול חצירו – הא מיקלקלא וקיימא, ואי משום גזירה שמא יאמרו צנורו של פלוני מקלח מים – סתם צנורות מקלחים הם. אמר רב נחמן: בימות הגשמים, עוקה מחזיק סאתים – נותנין לו סאתים; מחזיק סאה – נותנין לו סאה. בימות החמה, מחזיק סאתים – נותנין לו סאתים, סאה – אין נותנין לו כל עיקר. בימות החמה נמי, מחזיק סאה נתיב ליה סאה! – גזירה דלמא אחי ליתן ליה סאתים. – אי הכי, בימות הגשמים נמי ליגזור! – התם מאי ניהוש לה? אי משום קלקול – הא מיקלקלא וקיימא, אי משום גזירה שמא יאמרו "צנורו של פלוני מקלח מים" – סתם צנורות מקלחין הן. אמר אביי: הילכך, אפילו כור ואפילו כוריים.

ב "וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו". אמר רבא: אפילו עירבו. אמר ליה אביי: מאי טעמא? אילימא משום נפישא דמיא – והתניא: אחת לי עוקה ואחת לי גיסטרא בריכה ועריבה, אף על פי שנתמלאו מים מערב שבת – שופכין לתוכן מים בשבת! – אלא, אי איתמר הכי איתמר: אמר רבא

של דבר? אילימא משום נפישא דמיא [אם תאמר משום ריבוי המים] שיש בשתי דיוטות יותר מבאחת והתניא [והרי שנינו] אחת לי בין שהיתה זו עוקה ואחת לי גיסטרא [כלי חרס סדוק] – שעושים אותן בית קיבול למים, או בריכה או עריבה, אף על פי שנתמלאו מים מערב שבת – שופכין לתוכן מים בשבת! הרי שאין אנו חוששים למים היוצאים כל עוד העוקה היא כשיעור. אלא יש לדחות נוסח זה של דברי רבא אי איתמר הכי איתמר [אם נאמר כך נאמר הדבר] אמר רבא

שנינו במשנה: "וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו" אמר רבא שדין זה קיים אפילו עירבו. אמר ליה אביי: מאי טעמא [מה טעמו] של דבר? אילימא משום נפישא דמיא [אם תאמר משום ריבוי המים] שיש בשתי דיוטות יותר מבאחת והתניא [והרי שנינו] אחת לי בין שהיתה זו עוקה ואחת לי גיסטרא [כלי חרס סדוק] – שעושים אותן בית קיבול למים, או בריכה או עריבה, אף על פי שנתמלאו מים מערב שבת – שופכין לתוכן מים בשבת! הרי שאין אנו חוששים למים היוצאים כל עוד העוקה היא כשיעור. אלא יש לדחות נוסח זה של דברי רבא אי איתמר הכי איתמר [אם נאמר כך נאמר הדבר] אמר רבא

תוספות

תנא במה דברים אמורים – פירש הקונטרס: במה דברים אמורים דצריך עוקה. ולפירושו צריך לומר דלרב נחמן דבסמוך הכי פירושו: במה דברים אמורים – אבל עוקה של סאה – צריך. דוקא כדי מדה שופך ושונה בה. וכן פירש בקונטרס בסמוך. והא דלא מייתי התלמוד הך ברייתא לעיל אמתניתין דעוקה – משום דבעי לאקשווי עלה ממתניתין דביב. ורבינו תם מפרש דאמתניתין לא ישפוך על הביב קיימא ברייתא, והא דקאמר והרי שופכין – כלומר: והרי ביב. וגרסינן: אלא למאי ניהוש לה, ולא כמו שכתוב בספרים "אלא התם".

אורח ההלכה

בימות הגשמים / בימות הגשמים יכול לשפוך בחצרו אם שאין בה ארבע על ארבע אמות כמה מים שיוצא. אפילו כור או כוריים, ככרייתא וכדברי אביי שהם מסקנא אחרינה. (שם)

במה דברים אמורים / עיין ברש"י ותוספות (ר"ת) שנהלקו למה מתייחסת תוספת זו. והראב"ד פירש שהביטוי "במה דברים אמורים" מתייחס לכל המשנה כולה, ומשום כך נאמר ביטוי זה בסופה של המשנה, וכן פירוש רש"י וכן פירוש רבינו תם כלליות בו. אפילו כור אפילו כוריים / יש מפרשים שכיון שתקנו חכמים תקנה קבועה שיש צורך בעוקה סאתים, לא חלקו חכמים בין מקה למקרה (מאירי). ויש מטעמים הדברים, שהרי כדברי רבה סתם אדם משמש גיסטריים מים ליום, ונמצא כי יותר מסאתיים הם דבר שאינו שכיח, ולפי הכלל המקובל דבר שאינו שכיח לא נזרו בו חכמים.

מסורת הש"ס
 נ. ירושלמי שם (בשנינו).
 גרסות
 משום קלקול בכת"י: אי
 משום קלקול חצרו.
 אמר ליה אביי והרש"ל
 גרס: אמר אביי.